

ресурсним потенціалом українських банків / А. О. Мілай // Економічний вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". - 2013. - № 10. - С. 380-385. 3. Бригінська Л.Г. Проблеми формування ресурсної бази банків України / Л.Г. Бригінська // Економічні науки: облік і фінанси. — 2013. — Вип. 10(1). — С. 43-47. 4. Офіційний сайт Національного Банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua>. 5. Хома І.Б. Перспективи впровадження Базель III в банківську систему України / І.Б. Хома, О.В. Граціян // Молодий вчений. — 2015. — № 3. — С. 60-63.

ПРОБЛЕМА ТРАНСФОРМАЦІЇ ЗАОЩАДЖЕНЬ НАСЕЛЕННЯ У КРЕДИТНО-ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ БАНКІВ

**Варцаба В.І., д.е.н., доцент
Заславська О.І., к.е.н.
Ужгородський національний університет**

У сучасних умовах вирішення проблеми стабілізації та розвитку економіки України значною мірою залежить від здатності фінансово-кредитної системи мобілізувати фінансові ресурси в обсягах, достатніх для формування та ефективного використання інвестиційного капіталу. Основну роль у реалізації цього завдання відіграє населення. Формування організованих заощаджень фізичних осіб супроводжується їхньою взаємодією з фінансово-кредитними установами, залученням населення до інвестиційного процесу та перетворенням домогосподарств у суб'єктів фінансових відносин. Зважаючи на недостатню розвиненість вітчизняного небанківського ринку фінансових послуг, формування організованих заощаджень фізичних осіб в основному займаються банківські установи. Тому одним із ключових джерел інвестицій для розвитку економіки України є ресурси її банківського сектора.

На рисунку схематично зображено процес трансформації заощаджень населення в інвестиційні ресурси.

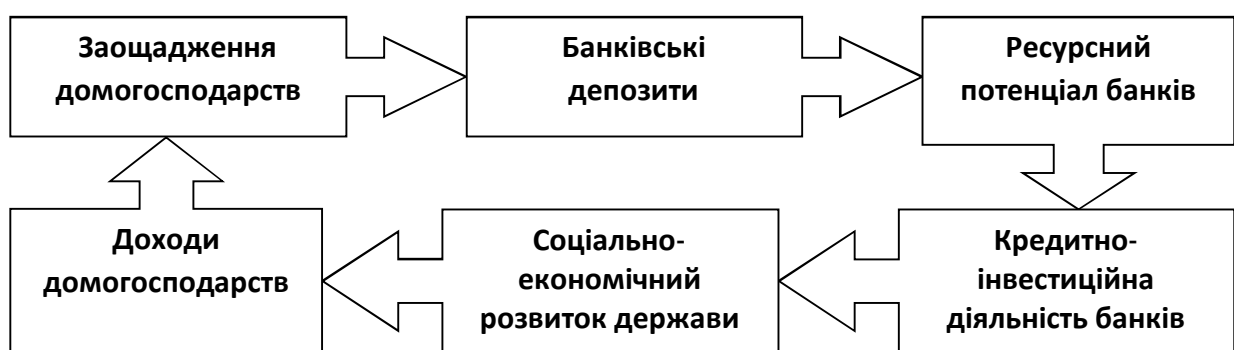

Рисунок. Схема процесу трансформації заощаджень домогосподарств у інвестиційний потенціал держави

* Джерело: побудовано авторами.

Трансформація заощаджень населення в організовану форму банківських депозитів є чи не найпростішим етапом процесу, зображеного на рис. 1. Втім, його

ефективність залежить від наявності у банків дієвих інструментів стимулювання заощаджень, таких як достатній рівень відсоткової ставки за вкладами, зручність депозитного обслуговування, надійність та стабільність банку, маркетингові стратегії залучення клієнтів тощо. Перетворення вкладів фізичних осіб у банківський ресурсний потенціал вимагає ефективної роботи фронт-офісів із клієнтами та бек-офісів у сфері управління активами та пасивами. Управління сформованою ресурсною базою банків перш за все має на меті розміщення наявних коштів у надійні та прибуткові проекти.

У цьому аспекті варто відзначити важливу роль банківської системи у розвитку економіки держави, маючи на увазі, що метою кредитно-інвестиційної діяльності банків є не тільки забезпечення доходу банків (мікроефект), а, насамперед, досягнення макроефекту — розвитку реального сектора економіки. Останній передбачає покращення загальнодержавних фінансових показників, зниження рівня інфляції, розширення виробництва та загальне поживлення економіки, а також підвищення соціальних стандартів. У підсумку зростання реальних доходів населення стане стимулом до розвитку культури заощаджень.

Варто зауважити, що заощадження населення протягом досліджуваного періоду характеризувалися високою волатильністю. До прикладу, у 2006 р. обсяг заощаджень становив 44 203 млн. грн. та збільшувався до 2010 р. (161 867 млн. грн.) [3]. У наступні роки наявний спад призвів до того, що станом на кінець 2015 року загальна сума заощаджень домогосподарств склала лише 6 200 млн. грн. На наш погляд, така ситуація свідчить не стільки про зменшення рівня заощаджень, скільки про їхнє використання на поточне споживання.

Досліджуючи фінансовий стан домогосподарств, слід враховувати всі фактори, які впливають на його рівень. У цьому аспекті варто зазначити, що, починаючи з 2014 року рівень життя українського населення, його доходи та заощадження значною мірою залежать від соціально-економічної та політичної ситуації в державі. Серед основних негативних чинників впливу варто назвати військовий конфлікт у східних регіонах України, соціально-політичну кризу, девальвацію гривні, підвищення цін на комунальні послуги, масовий відтік банківських депозитів та банкрутство 78 банків протягом останніх 2,5 років [1; 4].

Наразі ставлення населення до фінансово-кредитної системи і особливо до банківських установ досить насторожене. Загалом домогосподарства довіряють банкам тільки незначну частину власних заощаджень. Підтвердженням цього є результати опитування населення щодо його поведінки у сфері заощаджень:

- 11% респондентів тримають більшу частину своїх заощаджень у організованій формі у банках;
- 7% респондентів вкладають половину своїх заощаджень у банківські інструменти;
- 49 % респондентів мають незначну частину організованих заощаджень;
- 33 % опитаних взагалі не тримають заощадження у банках [2].

Як бачимо, українські громадяни більш схильні до обережної поведінки у сфері заощаджень. Варто зазначити, що переважна більшість банківських клієнтів-фізичних осіб має лише поточні карткові рахунки (65 % респондентів), а власниками депозитних рахунків є 27 % опитаних. До слова, 8 % громадян взагалі не мають жодних рахунків у банках [2]. Разом із тим, в Україні традиційно найпоширенішою та найбільш доступною формою мобілізації заощаджень фізичних осіб є саме банківські депозити. У таблиці наведено дані щодо обсягів депозитів та їхніх часток у банківських ресурсах у 2006-2015 роках.

Таблиця 1. Обсяги та частки депозитів домогосподарств у складі ресурсів українських банків у 2006-2015 рр. (у млн. грн., на кінець періоду) [4]

Рік	Ресурси банків	У тому числі депозити населення			
		Всього	З них, строкові депозити	Частка строкових депозитів у загальній сумі вкладень населення	Частка строкових депозитів у ресурсах банків
2006	340 179	108 860	82 920	76,1%	24,3%
2007	599 396	167 239	127 116	76,0%	21,2%
2008	926 086	217 860	177 282	81,4%	19,1%
2009	880 302	214 098	156 833	73,3%	17,8%
2010	942 088	275 093	208 929	75,9%	22,2%
2011	1 054 280	310 390	239 469	77,2%	22,7%
2012	1 127 192	369 264	292 111	79,1%	25,9%
2013	1 278 095	441 951	354 231	80,2%	27,7%
2014	1 316 852	418 135	317 964	76,0%	24,1%
2015	1 254 385	410 895	298 371	72,6%	23,8%

Банківська статистика 2006-2015 рр. підтверджує важливість організованих заощаджень домогосподарств, і насамперед строкових депозитів, для формування ресурсної бази банків. Так, за даними НБУ станом на кінець 2015 року майже четверта частина усіх пасивів, а саме 23,8 % банківських ресурсів, становили довгострокові вкладення фізичних осіб [4]. Позитивним є те, що така тенденція тримається останні десять років, не зважаючи на кризові ситуації, що виникали протягом цього періоду. Це пояснюється, насамперед, хронічною інфляцією в країні, оскільки неорганізовані заощадження у готівці не лише не приносять прибутку, але й знецінюються під впливом інфляційного зростання цін. Отже, що наявність незначного постійного інфляційного фону є позитивним фактором, що стимулює до формування організованих заощаджень домогосподарств.

Як показали результати дослідження, наявність та розмір організованих заощаджень домогосподарств, як джерела кредитно-інвестиційної діяльності вітчизняних банків, значною мірою залежать від соціально-економічної та політичної ситуації в країні. Наразі питання довіри населення до державних інституцій та фінансово-кредитної системи є найбільш актуальним та найскладнішим у сучасних українських реаліях.

Зазначене засвідчує, що попри всю складність політичної, соціально-економічної та фінансової ситуації в Україні стимулювання заощаджень населення, які є важливою складовою процесу формування інвестиційного потенціалу повинно бути пріоритетним напрямом державної економічної політики.

1. Гладких Д. М. Стабілізація банківської системи шляхом підвищення довіри до банків та забезпечення прозорості діяльності НБУ. Аналітична доповідь // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua>. 2. Опитування з метою оцінки рівня знань українських споживачів щодо системи гарантування вкладів фізичних осіб / Звіт за результатами дослідження, 2015 рік // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.fg.gov.ua. 3. Офіційний сайт Державної служби статистики України / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>. 4. Офіційний сайт Національного банку України / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.